

W totalitarnym świecie obozów koncentracyjnych – U nas w Auschwitzu.

Opowiadanie ma formę listów pisanych do Marii. Pokazuje świat obozu z perspektywy więźnia uprzywilejowanego.

Totalitaryzm – permanentna dominacja nad każdą pojedynczą jednostką we wszystkich sferach życia.

Prawa jednostki – w jaki sposób były łamane przez system totalitarny.

Obóz koncentracyjny stał się modelem państwa totalitarnego, w którym więźniowie zostali podporządkowani woli niewielkiej grupy władców, sumiennie wypełniających rozkazy jednego wodza. Obóz przypominał maszynę napędzaną pracą niewolników. Więźniów niszczone terror, głodem, masowymi egzekucjami.

Do jakiej roli w systemie totalitarnym została sprowadzona jednostka?

- Stała się narzędziem systemu, jednocześnie katem i ofiarą. Wszyscy, zarówno więźniowie jak i ich oprawcy uczestniczyli w procesie uprzedmiotowienia człowieka. Dla więźniów była to forma walki o przetrwanie (niekoniecznie ocalenie), oprawcy swoje postępowanie uzasadniali ideologią i dobrem narodu.

W jaki sposób Niemcy stwarzali pozory normalności i humanitarnego traktowania więźniów?

Sytuacja w obozach koncentracyjnych	Pozory normalności
Łamanie prawa człowieka do wolności	Szpital – doświadczenia na ludziach
Głód, wybiórka do gazu, ciężka praca	Karetka PCK wioząca gaz
Krematorium, terror, eksperymenty, zakaz kontaktów z bliskimi	Orkiestra przygrywająca do pracy, puff, boisko do gry

Tadek mówi, że żyje w obozie oszustw, kursy sanitarne, które powinny ratować ludziom życie są wyrazem cynizmu oprawców, farsą, za którą kryje się zbrodnia, krematorium. Te miejsca nie podkreślają podmiotowości człowieka. Więzień to kolejny numer. Aby przetrwać kieruje się zasadami nowej moralności, która czyni z niego zarówno ofiarę jak i kata. Jedyną obroną przed tym zakłamanym światem jest cynizm, będący wyrazem protestu przeciwko absurdowi obozów koncentracyjnych i wołaniem o pomoc, o przywrócenie godności więźniom.

Borowski dostrzegał, że Auschwitz był konsekwencją kryzysu kultury europejskiej. W przeciwieństwie do innych uważał jednak, że zasady etyczne i wartości absolutne zostały unicestwione już w starożytności. Kultura i cywilizacja opiera się na zbrodni. Inni uważają, że winę za zbrodnie ponoszą zwolennicy obłąkańczych ideologii, faszystów, którzy odrzucili obowiązujące normy społeczne., że Borowski nie powiedział całej prawdy o więźniach obozu, przemilczał przejawy współczucia, solidarności i odwagi wśród więźniów. Oskarżany był o nihilizm, negację wszelkich wartości etycznych. Borowski nie był nihilistą, stworzył postać Tadeka, by w prowokacyjny sposób pokazać, co system koncentracyjny czynił z człowieka i żeby mu się przeciwstawić w świecie poza drutami.

Narrator i narracja w „Opowiadaniach” T. Borowskiego.
Biografia – podr. 191 s.

Sylwetka narratora – pierwszoosobowy, Tadek to bohater i narrator, przed obozem pracuje jako magazynier i stróż nocny w firmie budowlanej. Poeta, studiuje polonistykę na tajnym UW, zakochany w Marii. Czyta książki – Szekspira, Platona, Homera. Prowadzi rozmowy o poezji. Marzy, żeby w świecie panowały miłość i dobro. W obozie – pomocnik kapo, ma uprzywilejowaną funkcję sanitariusza (flegera). Doświadczony lagrowiec, potrafił przystosować się do życia w obozie i urządzić. Jest cyniczny i obojętny na to, co się wokół niego dzieje. Najedzony i ubrany, akceptuje obozową walkę o byt, ale odchodzenie od norm moralnych nie może jego zdaniem przerodzić się w sadizm.

Nie można go utożsamiać z autorem, gdyż jest świadomą kreacją artystyczną, postacią fikcyjną.

Narracja behawiorystyczna – rezygnacja z analizy psychologicznej postaci, narrator nie pisze wprost, co czują i myślą bohaterowie, przedstawia tylko ich zewnętrzne reakcje, nie zagląda do ich wnętrza. Borowski doszedł do wniosku, że człowiek w obozie utracił życie wewnętrzne, staje się uprzedmiotowiony (reifikacja).

Język zawiera gwarę obozową: kremu, kapo (więzień kierujący grupą roboczą), pasiaki, puff.

Obraz obozu w opowiadaniu „Proszę państwa do gazu”.

Obóz to doskonale zorganizowane przedsiębiorstwo przynoszące zyski Niemcom. Surowcem są ludzie, a użyteczna jest każda część ich ciała. Włosy, z których wyrabia się materace i szczotki, tłuszcz (mydło), skóra (abazury), złote zęby (przetapiane na złoto).

Więźniowie z komanda „Kanada” zatrudnieni są do rozładunku transportu. Sortują ubrania i przedmioty, oddzielają zdrowych i silnych od niezdolnych do pracy, obsługują piece krematoryjne. Więźniowie obojętnieją na los innych, stają się cyniczni, nie współczują idącym do gazu. Jediną formą litości jest kłamstwo i milczenie.

Miejsce to rampa kolejowa w Oświęcimiu w upalny dzień 1944 roku. Przybywa transport z Sosnowca.

Postawy przybyłych więźniów:

- matka wyrzeka się własnego dziecka, bo nie chce iść z nim do gazu
- wrzucona przez więźnia do ciężarówki jadącej do gazu
- kaleka dziewczynka zostaje wrzucona na samochód pełen trupów jadących na spalenie
- Niemcy rozstrzelują chorych psychicznie
- dumna dziewczyna świadomie wybiera śmierć
- starsza kobieta bierze martwe niemowlę i idzie z nim do gazu
- naiwny starzec chce rozmawiać z komendantem obozu, chce go przekonać, że dostał się tam przez pomyłkę

Borowski nie ocenia zachowań bohaterów, widzi w nich ofiary maszyny obozowej, która prowadzi do upodlenia i degradacji moralnej.

Nowa moralność – obozowa, na podstawie opowiadań T.Borowskiego.

Zasady wypływające z dekalogu	Moralność obozowa
1. Nie wolno zabijać.	Można bezkarnie zabijać, żyć kosztem innych, żeby sobie przedłużyć życie; trzeba być obojętnym na śmierć innych. Zgoda na kolaborację, współpraca szansą na przetrwanie.
2. Nie wolno kraść, kłamać, oszukiwać.	Aby przetrwać można kraść, donosić na innych, kłamać, wymieniać kotły z zupą. Trzeba być cynicznym, cwany i sprytnym.
3. Wszyscy ludzie są sobie równi.	Kto silniejszy, ten ma większe szanse na przetrwanie. Obowiązuje prawo silniejszego, stojącego wyżej w hierarchii obozowej. Dolewka należy się silniejszym, nie wolno marnować pokarmu dla idących do gazu.
4. Trzeba być wrażliwym na cierpienie, pomagać innym.	Trzeba być egoistą, nie odczuwać empatii, myśleć o sobie, jak przetrwać kolejny dzień, nie współczuć innym.
5. Nie wolno torturować.	Można torturować w dowolny sposób: głodzić, bić, skazywać na ciężką pracę. Przeprowadzać eksperymenty, pozbawiać intymności, wysługiwać się Niemcom. Okrucieństwo wobec innych ofiar, pogarda.
6. Człowiek jest podmiotem, należy szanować jego psychikę, człowieczeństwo, wrażliwość.	W obozie człowiek jest przedmiotem, numerem jednym z wielu. <u>Reifikacja</u> – uprzedmiotowienie. Przedmioty – bagaże mają większą wartość niż człowiek.

Moralność relatywna – zależna od okoliczności, czasu, miejsca i sytuacji. Jediną wartością staje się chęć przeżycia za wszelką cenę – więzień staje się ofiarą i katem. Zachodzi w nim moralna degradacja. Staje się cyniczny. Staje się człowiekiem zlagrowanym. Akceptuje reguły obozu, przyjmuje rolę oprawcy, nastawia na największą korzyść, przeżycie. Moralnie usprawiedliwia czyny niegodne sytuacją. Koncentracja na sprawach bytowych.

Muzułman – więzień pogodzony z sytuacją, czekający na śmierć, zubożniały, zrezygnował z walki o życie.

Przykładem człowieka zlagrowanego jest Żyd Abramek, który chwali się wynalezieniem nowego sposobu rozpalania stosu trupów – główki dzieci traktuje jak podpałkę; lub Żyd Beker, który powiesił syna za kradzież chleba, by przedłużyć sobie życie.